

Nedělní úvaha (kázání) na text knihy Genesis

Bůh stvořil člověka

I řekl Bůh: „Učiňme člověka, aby byl našim obrazem podle naší podoby. Ať lidé panují nad mořskými rybami a nad nebeským ptactvem, nad zvířaty a nad celou zemí i nad každým plazem plazícím se po zemi.“ Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil. A Bůh jim požehnal a řekl jim: „Plodte a množte se a naplňte zemi. Podmaňte ji a panujte nad mořskými rybami, nad nebeským ptactvem, nade vším živým, co se na zemi hýbe.“ Bůh také řekl: „Hle, dal jsem vám na celé zemi každou bylinu nesoucí semena i každý strom, na němž rostou plody se semeny. To budete mít za pokrm. Veškeré zemské zvířetí i všemu nebeskému ptactvu a všemu, co se plazí po zemi, v čem je živá duše, dal jsem za pokrm veškerou zelenou bylinu.“ A stalo se tak. Bůh viděl, že všechno, co učinil, je velmi dobré. Byl večer a bylo jitro, den šestý. *(Bible, 1. kniha Mojžíšova, 1. kapitola)*

Stvoření Adama, Michelangelo (1512), Sixtinská kaple, Vatikán

Vhodné je doplnit i četbou dalších básní, např. Žalmu 8 či hymnu o Kristu z dopisu Filipským (Fp 2,5-11) a Kristovými slovy (Mk 10,42-45).

Navštivte webové stránky našeho sboru, stáhněte si další kázání, prohlédněte fotografie, mějte přehled o aktuálním dění v evangelickém sboru v Lysé nad Labem.

www.lysa.evangelnet.cz

Pisatelé a redaktoři prvních stránek Bible nás zaujali, bezpečně usadili, oslovili svým vyprávěním. Nasloucháme jejich vyprávění o Hospodinu, o Bohu stvořiteli, který ustanovil bezpečný prostor pro život uprostřed neživého vesmíru, který vydobyl bezpečný domov uprostřed chaosu a ohrožení. Hrdina biblického příběhu je navíc Bohem neuvěřitelně vstřícným, srozumitelným, blízkým. Není vidět, ale je slyšet. A mluví velmi jasně, charakterizuje jej srozumitelné slovo, později i rozhovor s člověkem. To je Bůh, kterého se netřeba bát, říkají první stránky Bible. To je Bůh, kterému je třeba naslouchat. Poslouchat ho.

Touha po srozumitelnosti je příkladná. Žádná mysteria, mystika, tajemno, okultismus a s tím související manipulace, nic z toho na prvních stránkách Bible nehleďte. Ba naopak, zpráva o stvoření je rozhovorem s tehdejšími světem, který věřící židy obklopoval. Je rozhovorem na pozadí podobných stvořitelských mýtů Babylonie, kdy židovský teolog netluče cizí posluchače po hlavě, nenutí je zapomenout na svou teologii, soudobou vědu, vlastní kulturu. Ba troufnu si říci, že tehdejší židovští autoři by nesouhlasili např. se současnými křesťanskými kreacionisty, které četba Bible vede naopak k nekonečné válce proti soudobému vědeckému pohledu na vznik života a vesmíru. Pisatelům Bible jde totiž v první řadě o to, aby na pozadí soudobých pohledů na vznik života představili svého Hospodina. A to se jim nadmíru daří, vstupují totiž do kulturně-náboženské (vědecké) oblasti cizích mýtů s porozuměním, aniž by ovšem ztratili ze zřetele svůj záměr. Na principiálních důrazech trvají, polemice se nebrání, místo násilného obracení upřednostňují ale vzájemné pochopení a rozhovor. Nikoli zbraň, ale kniha je atributem židovsko-křesťanské víry.

V dnešní části svého stvořitelského mýtu je tématem šestý den stvoření, resp. stvoření člověka. Už tato sama souvislost šestého dne ukrývá důležitou antropologickou výpověď. Člověk není nic extra mimo živočišnou říši. Je stvořen spolu s ostatní faunou, ve stejný den, klidně si představte, že evolučně. Svým původem, ústrojím, genetikou není nijak vyšší či lepší, než okolní živý svět. A přece má zvláštní charakter, přesněji zvláštní úkol. Člověk může být jiný. Může být obrazem Božím.

Snad vás napadne, že tohle se moc nepovedlo. Že člověk se moc nepovedl. Teď nechci člověku zazlívát věci, které vytýkat je dnes moderní. Nejde totiž jen o to, zda diskriminuje pohlaví, menšiny či se chová neekologicky. Stejně tak patří k člověku sociální a majetková nerovnost, války a násilí, sobectví a nestřídmost, neúcta k životu a dalo by se jistě pokračovat. Ostatně Bible sama vypovídá o člověku velmi nelichotivý příběh. A nabízí se tak otázka. Nebylo stvoření

člověka chybou? Neměl to Bůh hned na počátku zvažít? Neměl tušit, ba neměl vědět, co bude člověk zač? Příběh o stvoření nám dává zajímavou odpověď. Bůh nejspíš znal všechna rizika s člověkem spojená, přesto není v jeho rozhodnutí ani závan pochybností. Bůh člověka chtěl, přál si jej svobodného a Bohu podobného, ze stvoření se vymykajícího. Přál si, aby panoval nad stvořeným světem, podmanil si jej. Tváří v tvář lidské mizérii je skoro až šokující Boží důvěra v člověka, ona jistota, s jakou jej hierarchicky ustanovuje. Ale dle šestého dne stvoření Bůh dobře vidí, co se děje a shledává to dobrým. Ba říká to až s jistým překvapeným důrazem: „A hle, bylo to velmi dobré.“ Stejně jako nás informuje o tom, že stalo přesně tak, jak zamýšlel. Nevloudila se žádná chyba, Boží práce nebyla sabotována, jak nám to v podobě čertovského vměšování představuje třeba známý kreslený film Jeana Effela. Dvakrát se v šestém dni opakuje Boží výstupní kontrola, pokaždé se stejným výsledkem. Bylo to tak, jak Bůh zamýšlel, a bylo to dobré. Člověk byl dobrý. A biblický příběh tak zdůrazňuje lidský potenciál i Boží důvěru v něj.

Pokud jste se nyní hrdě poklepali na rameno, pozor na to! To je první krok, jak tento lidský potenciál nevyužít a Boží vklad znehodnotit. Biblický text člověka na jednu stranu neuvěřitelně vyzdvihuje, nedělá to ale lživě. Nepodkuřuje člověku, nedělá z člověka něco víc, než ve skutečnosti je. Pravda o člověku je to, že je to tvor spjatý se zemí a nikoli s nebem. Že je obrazem Božím a nikoli Bohem. Víte, termín *imago dei*, obraz Boží, vedl v dějinách výkladu často špatným směrem. Ale jste-li něčeho obrazem, či odrazem, jste jím vždy, jen pokud máte před sebou to, co zobrazujete či odrážíte. Představte si to jako odraz v zrcadle. Člověk je v tomto podobenství jen stínem, odrazem, obrazem, pokud je poblíž Bůh. A vezme-li člověk do zaječích, vzdaluje-li se od Boha, padá s tím i jeho schopnost, potencialita, odrážet, zobrazovat Boha uprostřed tvořeného světa. Člověk není Bohem, nemá Boha v sobě, není žádné Boží jiskry, nesmrtelné božské duše, žádné Boží velikosti, všemohoucnosti či moudrosti, které by byly v člověku přítomny apriori, trvale a neodstranitelně. Člověk bez Boha je jen člověk, adam, zeman, tvor země, prachu, z něhož stejně jako ostatní stvořený život vzešel. Teprve v Boží blízkosti se může stát něčím víc. To Boží blízkost člověka vyvyšuje, vztah s Bohem jej rekrutuje do stavu vyšší formy života. Či řečeno poetickým biblickým jazykem, pokud toto své určení naplňuje, je adam skutečně člověkem, v opačném případě zůstává pouhým živočichem.

V biblické básni o stvoření člověka se tak ukrývá paradox. Člověk je člověkem jen jako stín Hospodina. Jako jeho odraz. Je člověkem jen potud, pokud jeho existence nějak odráží Boha. Bible trochu nešťastně používá termín „podoba“. „Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby“, říká tam Bůh. Je

ro nešťastné vyjádření obzvláště v dnešní době, která je v celé šíři kultury přímo posedlá vizuální stránkou věci. Rozvoj mediální techniky umožnil v plné šíři odkrýt lidskou povrchnost, kterou primárně nezajímá, co si kdo myslí, říká a jaké má vědomosti, je však fascinována vizáží, make-upem, módou, tělesnými proporcemi, zkrátka podobou, obrázkem, fotografií. Nechodí se do divadla, ale na efektní filmy, nečteme knihy, ale komiksy, autoritami jsou pak youtubeři a vůbec všichni, co jsou vidět. A do toho nám i Bible říká, že se máme podobat Bohu. Asi tušíte, že o vizuál nejde. Jednak je to proti samotné židovské teologii, která zobrazování Boha přísně zapovídá. Ale ono to ani nejde, Bůh není vidět, Bůh je slyšet. Hebrejský Bůh mluví. A tak i toto biblické vyjádření myslí konzervativně a postaru na naše chování, jednání, vztahy. Máme-li být lidmi, musí na nás být Bůh vidět, ovšem nikoli vizuálně. Máme-li Boha napodobovat, musíme ho slyšet a mluvit s ním, vztahovat se k němu, jako se on vztahuje k nám, hledat jeho vůli, chtít mu udělat radost.

Jak se to dělá, nám stvořitelský mýtus řekne hned vzápětí. To když rozvíjí další zavádějící termín, ono lidské *panování* ve stvořeném světě. Panování tam neznamená drancování. V hebrejštině souvisí panování se sestupováním. Jako v našich starých (a možná brzy zapomenutých) pohádkách, dobrý král je takový, který sestupuje pravidelně mezi své podané, často inkognito, ale se zájmem o jejich trable. Dobrý král jede v čele vojsk a neschovává se vzadu. Dobrý král riskuje, sestupuje. Tak to ostatně dělá Bůh, ať už při svém boji s chaosem během stvoření, či v Kristu v evangeliích. A tak to máme dělat i my ve stvořeném světě. Neapanovat nad ním, ale s ním a v něm.

Můžeme nyní povzdechnout, že člověk ve svém úkolu zobrazovat Boha v podstatě selhává a spíš, než by Boha zobrazoval, jej karikuje. Ale ještě než podlehneme skepsi a rezignaci, otočme v Bibli pár stránek. Najdeme tam příběh jednoho obyčejného člověka, či Syna člověka, jak si říkal. Tento obyčejný tesař z Nazareta ukazuje, že to jde. Být bohu blízko. Odrážet jej. Zrcadlit. A když mluví o panování, mluví o službě. Panuje ten, kdo je nejmenší a vládne ten, kdo slouží. Teprve služba, sestoupení, dávají panovnickou pravomoc, moc skutečnou a trvale udržitelnou a nikoli destruktivní a pomíjivou. Tenhle Ježíš později vstane z mrtvých. Překoná živočišnou zemitost, ukazuje devizu skutečného lidství. Je skutečným člověkem, je Bohu blízko. A nám dodává odvahy věřit, že být člověkem není neuskutečnitelný sen.

V Lysé nad Labem, 2. neděli po Zjevení Páně, 19. 1. 2020